

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
GAZDÁLKODÁSTANI DOKTORI ISKOLA**

Sipos Norbert

**NEMZETKÖZI PÁLYAKÖVETÉSI GYAKORLATOK ÉS A MAGYAR
PÁLYAKÖVETÉSI RENDSZER –
A DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETŐ RENDSZERNEK AZ ÁLLAMI
ADMINISZTRATÍV ADATBÁZISOK INTEGRÁCIÓJÁVAL VALÓ
EGYEZŐSÉGÉNEK VIZSGÁLATA**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

**Témavezetők: dr. Farkas Ferencné, CSc
egyetemi docens
dr. Kuráth Gabriella, PhD
DPR kutatásvezető, PTE**

Pécs, 2017

Tartalomjegyzék

1. A témaválasztás indoklása.....	1
2. A kutatás módszertana.....	5
3. Kutatási hipotézisek és vizsgálatuk módszertana.....	9
4. A disszertáció struktúrája	16
5. Eredmények és a kutatási hipotézisek értékelése, tézisek	18
6. Jövőbeni kutatási irányok.....	27
7. Publikációk jegyzéke.....	29
8. A téziszüzetben hivatkozott irodalmak.....	35

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-16-3 KÓDSZÁMÚ ÚJ
NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

1. A témaválasztás indoklása

A felsőoktatás környezete – mint minden – állandóan változik, azonban az elmúlt évtizedekben erőteljesebb és jelentősebb átrendeződésnek lehettünk tanúi. Mára már vitathatatlan az egyetem gazdasági-társadalmi beágyazottsága, szerepe és súlya, ugyanakkor a 20. század közepétől megfigyelhető, a '70-es, '80-as évektől felgyorsuló hallgatói létszámmexpanzió megtorpant a fejlett országokban. A felfutó szakaszban az oktatás képzési kínálata gyorsan reagált az igény növekedésére, most viszont ismét válaszút előtt állnak az intézményi vezetők: merre tovább? A demográfiai tényezők mellett egyéb hatások is jelentősen befolyásolják a hallgatói létszámokat, mint az egyre erősödő hazai és nemzetközi verseny, az online képzések előretörése, nemzetközi mobilitás stb. Ezekre reagálni kellett, újraértelmezve az intézmény stratégiáját, pozícióját. Más oldalról megközelítve, a legtöbb országban állami szerepvállalás révén valósulhatott meg a különböző társadalmi rétegek által széleskörűen elérhető felsőoktatás. Az intézmények támaszkodtak és számítottak erre a forrásra, így sok esetben függőség alakult ki. Ebből adódóan, amikor a gazdasági változások következtében csökkenteni kellett az oktatási kiadásokat, illetve az oktatásra fordított kiadások megtérülése, azaz a hatékonyság került előtérbe, akkor az oktatáspolitikai döntéshozók is nehéz kérdéssel szembesültek: melyik intézményt, milyen módon finanszírozzák? A felsőoktatás továbbra is stratégiai jelentőségű, mivel a munkaerőpiac által elvárt képességek fejlesztésének legfőbb helyének tekintik. Ezt támasztja alá az Európai Unió elvárása is, azaz hogy 2020-ra a 30–34 éves lakosság 40%-a rendelkezzen felsőfokú végzettséggel, Magyarország 30,3%-ot vállalt, amelyet 2015-ben 34%-ra növelt (Miniszterelnökség, 2014, 63. p.; Miniszterelnökség, 2015, 31. p.).

Mind a jövőkeresésre, mind a finanszírozási kérdésekre többféle válasz, megoldás alakult ki, jelen kutatásnak nem célja ezek értékelése, összehasonlítása, minősítése. Az egyértelmű, hogy nem lehet ezeknek egy optimális kombinációját kialakítani, hiszen az ezekhez kapcsolódó bármely szintű döntés egy szubjektív folyamat, amelynek során mindenképpen figyelembe kell venni az egyéni észlelést, torzítást, értékeket. Ettől eltekintve

általánosan elfogadható az a megállapítás, hogy napjainkra jelentős az igény az adat alapú döntéshozatalra, mivel ez objektív, azonos intervallumon értelmezett, így ez közös alapot jelent a felsőoktatáshoz kapcsolódó tárgyalások során. Igaz, hogy ezek értelmezése is sokrétű lehet, viszont legalább korlátot állít fel, aminek korábban a „képzelet” szabott határt, annak ma már a rendelkezésre álló adatok minősége és mélysége ad keretet. Az adat alapú döntéshozatalhoz a legfontosabb elem maga az adat, az információ. A számítástechnika fejlődésének köszönhetően a papír alapú regiszterek bizonytalansága kiküszöbölhető, növekszik az adatgyűjtés és -tárolás megbízhatósága, valamint kiterjedtsége is. A felsőoktatáshoz kötődően jellemzően a nemzeti statisztikai hivatalok adnak közre összefoglaló jelentéseket (szak, munkarend, finanszírozási forma tekintetében képzési területenként, intézményenként, éves trendeket figyelembe véve), amelyek általános tendenciákat képesek megragadni az objektív ismérvek mentén, viszont ezek nehezen értelmezhetőek több dimenzió (pl. nem és képzési terület) együttes vizsgálata esetén, illetve nem tartalmaznak kvalitatív értékeléseket. Emellett nem adnak megfelelő képet az egyetemek, főiskolák teljesítményéről, ami – ha figyelembe vesszük azt, hogy minden intézmény alapvető célja a felsőszintű tudás átadása – közvetlenül a rendszerben lévő hallgatók előmenetelén és a végzetek munkaerő-piaci érvényesülésén alapszik. Magától adódik a kérdés: honnan szerzünk információt róluk; és a válasz is az: közvetlenül tőlük. Természetesen minden megkérdés újabb kérdéseket vet fel, azaz reprezentatív-e a kutatás, nem történt-e szisztematikus torzítás a válaszadók részéről, mennyire relevánsak az adatok stb. Ezekről eltekintve kijelenthetjük, hogy még mindig jobb egy megfelelő elemszámú, rendszeresen végzett kutatás eredményeire alapozni a döntéshozatalt, mint aggregált, egyes résztendenciákat kimutatni nem képes információforrásokra.

Erre épülnek a pályakövetés vizsgálatok, amelyek egyrészt kérdőíves eljárással dolgoznak, másrészt pedig a különböző adminisztratív adatbázisok összekapcsolásával igyekeznek teljesebb képet kapni a felsőoktatásban tanulókról és végzettekről. Ehhez fontos a pályakövetés fogalmának tisztázása is: minden olyan tevékenységet pályakövetésnek tekintek, amely a felsőfokú

oktatásba felvételt nyertek, vagy végzettek utánkövetését, jelenlegi helyzetének feltárását valósítja meg. Úgy gondolom, hogy mindenképpen szükséges szubjektív (egyéni percepción, értékelésen alapuló) és objektív (azonos intervallumon értelmezhető, egyéni torzítástól mentes) tényezőket is felhasználni, azaz a kettő együttesen biztosít egy hatékony platformot. Rendkívül sokrétűek az alkalmazott eljárások, módszerek, érdemes alaposan elemezni az egyes országok gyakorlatait. Magyarországon a Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) új keletű, azaz lényegében 2010 óta létezik egységes, az intézmények többségére érvényes és rendszeres adatgyűjtés mind a végzettekről, mind a jelenlegi hallgatókról. Emellett még frissebb kezdeményezés a magyar oktatáspolitikai által támogatott Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja (ÁAI), amelynek keretén belül a különböző állami intézmények által kezelt adatok egymáshoz rendelkezésével szerezhetünk információt a felsőoktatásban tanulókról, így a meglévő objektív információk rendszerként történő kezelése segíti a döntéshozatalt.

A pályakövetés vizsgálatok területe nagyon komplikált, sok kutatás és elemzés szükséges a benne rejlő lehetőségek kimutatására. A személyes elkötelezettségem mégis egy véletlenül alapul, 2010-ben kerültem a Rektori Hivatal Marketing Osztályára elemzőként, ahol kiemelt feladatom volt a Pécsi Tudományegyetemen folytatott Diplomás Pályakövető Rendszer felmérések lebonyolítása, elemzése. Külön szerencse, hogy egyedül csak az első teszt-jellegű megkérdezésben nem vettem részt (2010-ben volt az első, országos kutatás), azóta szervesen közreműködöm a központi részt felügyelő Educatio Nkft.-vel (2016-tól Oktatási Hivatal Felsőoktatáskutatói Főosztály), továbbá számos javaslatunkat (Marketing Osztály) figyelembe vették a kérdésblokkok fejlesztése során. A hazai kutatások ezzel a területtel nemigen foglalkoztak, mely egyben előny és hátrány is. Előny, mivel a kezdettől fogva részese vagyok a fejlődésének, továbbá a Pécsi Tudományegyetem (PTE) gyakorlata ismert és elismert a magyarországi felsőoktatási és oktatáspolitikai szereplők körében (ASZ, 2016), így az ebben dolgozó szakemberek jó részével volt szerencsém találkozni, beszélgetni. Hátrány, mivel nincs több évtizedes gyakorlata, amelynek tudományos igényű feldolgozása, a vélemények

ütköztetése révén egy már jól meghatározott kereteken belül írhatnám meg az értekezésemet.

A munkám mellett hazai és nemzetközi konferenciákon is bemutatam (szerzőtársaimmal egyetemben) a hazai és nemzetközi pályakövetés lehetőségeit, eredményeit. Ezen túlmenően adminisztratív dolgozók mobilitási programja keretén belül ellátogattam az európai pályakövetés egyik legjobb példájának központjába, Bolognába. A Bolognai Egyetem kiváló kapcsolattal rendelkezik az AlmaLaurea, országos Diplomás Pályakövető Rendszer konzorciummal, amelyik Olaszországban egységesen fogja össze és folytatja le ezeket a vizsgálatokat. A kint tartózkodásom alatt lehetőségem adódott az AlmaLaurea Konzorcium ötletének kitalálójával és jelenlegi vezetőjével, professzor Andrea Cammellivel találkozni. Ez a találkozó állt az utazási célom középpontjában, több órán keresztül ismertette a rendszer működését, a szolgáltatások felépítését, az intézményi és egyéb tényezők mentén megvalósítható szűrési lehetőségeket, valamint strukturált interjút készítettem a kollégáival.

További lehetőséget jelent, hogy olyan magyarországi, központi adatbázisokhoz fértem hozzá, amelyek több tízezer adatot tartalmaznak, így szerteágazó és több szempont szerinti elemzés készítésére is lehetőségem nyílik.

A disszertációban nem térek ki a felsőoktatási intézmények teljesítmény-dimenzióira, csak a jelenlegi és volt hallgatók visszajelzéseire fókuszálok. Nem célom továbbá felsőoktatási rangsort képezni, sem a verseny tényezőinek szisztematikus elemzése, hiszen ezek inkább a kutatásom keretét képezik, nem pedig a fókuszát. Jelen munkámmal a nemzetközi pályakövetési gyakorlatok bemutatása mellett a hazai pályakövetési rendszer elhelyezését, a megbízhatóságát, az adatok használhatóságának körét helyezem el a tudományos igényeknek megfelelő, strukturált keretek közé. Ennek köszönhetően hozzájárulok a hazai pályakövetéses vizsgálatokkal szemben megfogalmazott kételyek elosztatásához, valamint remélhetőleg a gyakoribb és szisztematikusabb felhasználásához.

2. A kutatás módszertana

A kutatási probléma alap kiinduló helyzete az volt, hogy a több éves tapasztalatom ellenére nem találtam az összes országra vonatkozó kielégítő mélységű elemzést, ismertetést, így elgondolkodtam rajta, hogy milyen tényezők befolyásolhatják egy-egy rendszer kialakulását. Sokat tanácskoztam a statisztikai módszerek, az adatfelvételek bizonytalanságairól, korlátairól a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar statisztikus kollégáival. Arra a következtetésre jutottam, hogy noha a korlátozó tényezőket nem tudom kiküszöbölni, viszont a Központi Határeloszlás tétele alapján a nagyszámú (szisztematikus hibától mentes) adatok érvényességének vizsgálata alkalmas az alapsokaságok jellemzésére. (Galambosné Tiszberger – Kehl, 2014; Rekettye – Rappai, 2012) Ennek a gondolatnak a segítségével számos területet vizsgáltam meg az évek során, a bérek és a kompetenciák összefüggésétől kezdve a motivációnak az elhelyezkedési esélyre, munkakörülményekre gyakorolt hatásán át a hallgatók-végzetek vándorlása és a gravitációs modellig bezárólag. A szerzőtársaimmal közösen publikált tanulmányokon kívüli területet céloztam meg disszertáciomban, szem előtt tartva a tudományos követelmények betartását. A közös munkák szervesen hozzájárultak a gondolkodásom fejlődéséhez, a tapasztalatok növeléséhez, de ilyen szinten még nem kapcsolódtunk, ebből adódóan teljesen új megközelítést alkalmazok. A társadalomtudományos megismerésnél alkalmazott elméleti elgondolásból indulok ki, és azokat a módszereket használom, amelyeket a szakma tudományosnak tart. Remélem, hogy a bírálók tapasztalatuk révén segítenek eldönteni, hogy ez a struktúra megfelelő-e, illetve rávilágítanak arra, hogy mely elemek maradtak ki a feldolgozásból.

Az adott helyhez tartozó módszertani leírás mellett fontos összefoglalni a főbb alkalmazott eszközöket. A kutatás felépítése három nagyobb részre tagolható: egyrészt szekunder dokumentum-elemzéses kutatást végzek, másrészt országos kvantitatív primer adatbázisokat használok fel, harmadrészt hazai felsőoktatási szereplőkkel készítettem mélyinterjúkat. Adott problémát kívántam megoldani, kérdéseimet megválaszolni, ezért

egyszerre kellett alkalmaznom kvalitatív és kvantitatív eszközöket. Ennek köszönhetően ismertetem az olvasóval a pályakövetési módszereket és eszközöket, az alapvető elméleteket, valamint az utóbbi években azonosítható szemléletváltozást, továbbá bemutatom kutatásom gyakorlati alkalmazásának lehetséges eredményeit.

Szekunder kutatás, dokumentumelemzés

A kutatási tématerületre vonatkozó releváns elméleti háttér feltárását tűztem ki célul. Ez egyrészt magába foglalja a hazai és nemzetközi kiadványok, szakfolyóiratok, tanulmányok feldolgozását, másrészt az interneten fellelhető további információforrások módszeres elemzését. Ez utóbbira azért van szükség, mert a diplomás pályakövetés viszonylag kevésbé kutatott terület, kevés a nemzetközi szintű áttekintő tanulmány, ebből adódóan elsődleges feldolgozást igényel a megfelelő kép kialakítása érdekében. A pályakövetés területére is jellemző, hogy vagy előrébb tart a gyakorlat, mint az elmélet, vagy együtt fejlődik a kettő, így azt valószínűsítem, hogy többségében megvalósított kutatások jelentéseit és riportjait találok meg, nem pedig készen kidolgozott elméleti rendszereket.

A dokumentumelemzés egy deduktív kutatási módszertan, amelynek segítségével a jelenben vagy közelmúltban keletkezett anyagból a kutatás témaköréhez kapcsolódó fontos információk nyerhetők. Egyrészt a kezdeti szakaszban alkalmaztam, tájékozódás, a kutatási kérdések, továbbá a hipotézisek megfogalmazásának céljából. A hipotézisek megválaszolásához a rendszerezés, adatgyűjtés révén járul hozzá. Ez magában foglalja a hivatalos dokumentumokat, mint törvények, statisztikai adatok, kutatási jelentések, valamint az olyan anyagokat is, amelyek nincsenek közvetlen kapcsolatban, viszont tartalmuk révén összeegyeztethetők a kutatási területtel. A disszertáció célterületének jellegéből adódóan elsősorban a nyilvánosan hozzáférhető dokumentumokra fókuszálok, hiszen ezek jelentik azon forrásokat, amelyek az érdekeltek számára biztosítják a pályakövetésből nyerhető információk hasznosíthatóságát. (Kovács, 2013)

A hazai felsőoktatás és felsőoktatás-menedzsment szakirodalom jelen kutatásban – általam – legtöbbször hivatkozott szerzői a következők:

- Felsőoktatás-menedzsment, oktatás-menedzsment területén: Berács J., Barakonyi K., Dinya L., Fábri Gy., Galasi P., Horváth Gy., Hrubos I., Polónyi I., Rechnitzer J., Temesi J., Tímár J., Varga J.
- Diplomás pályakövetés, pályakövetés területén: Berde É., Kiss L., Kiss P., Kuráth G., Nyüsti Sz., Szemerszki M., Veroszta Zs.

Primer adatbáziskutatás

A Diplomás Pályakövető Rendszer felmérés keretén belül elkészített egységes, központi adatbázist az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. (Educatio Nkft.) biztosította, amelynek köszönhetően lehetőség nyílt országos szintű elemzések készítésére. A három, országos felmérést tartalmazó adathalmaz egységesítését a szakmai szempontok figyelembe vétele mellett végeztem el, kiemelten fókuszálva az egyes évek között változott értékek egymással való megfeleltetésére. Ezen kívül két intézményben, a Pécsi Tudományegyetemen és az Eötvös József Főiskolán több éven keresztül vettem részt a Diplomás Pályakövető Rendszer felmérések lefolytatásában, az itt szerzett tapasztalatokat, eljárásokat és információkat is felhasználtam a dolgozat elkészítése során.

A primer feldolgozás másik elemét az állami adminisztratív adatbázisok integrációja adta, amely eljárás még rövidebb időszakra tekint vissza, hiszen 2016-ig összesen négyszer végeztek ilyen adatösszekapcsolást. Az elemzésnél azt az adatbázist használom fel, amelynek révén a 2009/10-es és 2010/11-es tanévben legalább abszolutóriumot szerzett hallgatók teljes sokaságára vonatkozóan tudok megállapításokat tenni. Az adathalmaz többrétű, összetett, ebből adódóan sok energiát igényelt a megfelelő kódolás, egységesítés, összefésülés, valamint az adatok transzformációja. A hagyományos, lineáris eszközök segítségével nehezen lehet elemezhető adathalmazt létrehozni. Fontos kiemelni, hogy alapvetően ebben a két időszakban végzettekre vonatkozóan vizsgálom meg a DPR adatokat is, amelynek révén az objektíven meglévő teljes sokaság és a

szubjektív adatkitöltésen alapuló részsokaság összehasonlítását folytatom le.

Mélyinterjúk készítése

Az előopponencia során dr. Polónyi István hívta fel a figyelmet arra, hogy számos helyen hiányos a szakmai-tudományos megközelítés, amely problémát különböző felsőoktatási szereplőkkel készített mélyinterjúk készítésével lehet feloldani. A mélyinterjúban elsősorban a H1, a H2 hipotézisek alátámasztását célzó kérdéseket tettem fel. A hazai felsőoktatási aréna szereplőinek széles körét terveztem feltárni, azonban nem minden szereplővel sikerült egyeztetnem időpontot, illetve nem fogadták el a felkérésemet, strukturális átalakításokra hivatkozva (a mélyinterjúk 2016. szeptember-november között valósultak meg). A sikeres mélyinterjúk: EMMI Felsőoktatási Osztály: dr. Veroszta Zsuzsanna, vezető elemző; EMMI Felsőoktatási Osztály: Nagy Zoltán, osztályvezető; Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja – dr. Berács József; Oktatási Hivatal – dr. Maruzsa Zoltán elnök; PTE – Pécsi Tudományegyetem – Héráné Tóth Andrea, DPR kutatásszervező; SZTE – Szegedi Tudományegyetem, dr. Kürtösi Zsófia oktatási dékánhelyettes, egyetemi docens; ZSKE – Zsigmond Király Egyetem, dr. Kabai Imre.

A 7 lefolytatott interjú olyan tényezőket tárt fel, amely hozzájárult a többszemponú megközelítéshez, és így a disszertációhoz jelentős értéktöbbletet jelentett. Az egyes interjúkra nem kívánok személy szerint hivatkozni, ebből adódóan anonimen kezelem a válaszokat, ugyanakkor elkülönítve jelölöm, hogy egyértelmű legyen, milyen oldalú megközelítést alkalmaznak.

A szekunder, primer elemzések és mélyinterjúk adatfelvételek kiegészítik egymást és logikai összekapcsolásuk révén teljesebb képet kapok a hazai pályakövetési rendszer működéséről, jövőbeni fejlődési lehetőségeiről.

3. Kutatási hipotézisek és vizsgálatuk módszertana

A kutatás kiindulási kereteinek bemutatását követően fontosnak tartom a disszertáció megírásához illeszkedő, a munka strukturálását segítő kutatási kérdések ismertetését. Ennek révén operacionalizáltabban jelennek meg a kérdések alapján megfogalmazott hipotézisek változói, azok mérhetősége, megközelítésének módszerei. Négy alapvető kérdést vettem fel, melyek a következők:

K1: Miért alakult ki a pályakövetés?

Ez az egyszerű kérdés nagyon sok mögöttes tényezőre világít rá. Mint már említettem, a hazai pályakövetés egy viszonylag új feladat, megoldás, annak ellenére, hogy számos országban több évtizedes hagyománya van. Fontos megtudni, hogy minek köszönhető egy ilyen rendszer kialakítása, azaz, hogy az általános technikai megoldások, rendszerek fejlődéséhez kapcsolódik elsősorban, vagy pedig a felsőoktatás fejlődése egy olyan ponthoz jutott, ahol kiemelten fontos az adat alapú döntéshozatal, és így a primer információk gyűjtésének igénye szervezeten, fókuszáltan jelenik meg. Erre nem biztos, hogy létezik egyértelműen egy vagy-vagy válasz, azonban mindenképpen érdemes utána járni, mivel alapvetően befolyásolja az összes pályakövetési megoldás működési keretét.

K2: Használják-e Magyarországon a pályakövetés eredményeit?

Kutatóként kritikusan kell megközelítenem, és meg kell vizsgálnom, hogy van-e értelme egyáltalán, milyen korlátozó tényezők mellett képzelhető el a hasznosítása, illetve hogy mennyire épült be a különböző felsőoktatási szereplők mindennapi döntési keretrendszerébe. Nem elegendő egy-egy példa említése, mindenképpen fontos, hogy mind az intézményi, mind az oktatáspolitikai oldalról azonosítsak olyan momentumokat, amelyek alátámasztják vagy ellentmondanak ennek a kutatási kérdésnek.

K3: Azonosíthatóak-e olyan elemek, szerkezeti tényezők, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatóak ki az egyes országok pályakövetési gyakorlatai mentén?

A külföldi országok pályakövetési gyakorlatai között a megfelelő elemszámú vizsgálat alapján biztos, hogy kialakíthatóak olyan tényezők, amelyek mentén csoportokba lehet sorolni azokat. A kérdés az, hogy olyan sajátosságokat is sikerül-e találni, amelyek révén egy hosszabb távon (nem csak a kutatási időszakot felölelő periódusban) érvényes kategorizálás valósítható meg. Céлом annak megvizsgálása, hogy az egyes jellemzők mögött milyen intézményi, oktatáspolitikai szándék nyilvánul meg.

K4: Megbízható-e a Diplomás Pályakövető Rendszer survey típusú felmérések eredményei?

Számos konferencián, workshopon vettem részt a pályakövetéshez kapcsolódóan, valamint oktatáspolitikai döntéshozókkal is sikerült beszélnem a DPR használhatóságáról. Mindig felmerült a kérdés, mennyire bízhatunk meg az adatokban, mennyire fedik le a valóságot. Kik válaszolnak, azok, akik elégedettebbek, vagy azok, akik elégedetlenebbek? Egy 15-20%-os válaszadással rendelkező felmérés eredményeire hozhatóak-e olyan döntések, amelyek meghatározzák egy intézmény finanszírozását, szakindítását vagy szakmegszüntetését?

A négy kutatási kérdés egymáshoz szorosan illeszkedik, illetve részben lefedik egymást, ezért biztos, hogy a hozzájuk kapcsolódó hipotézisek esetében lesznek olyanok, amelyeknél egy másik teljesülése lesz a vizsgálat előfeltétele. Az első három kérdés megválaszolása elsősorban szekunder kutatással, míg az utolsó a meglévő adatbázisokon végzett primer, statisztikai elemzések révén történhet.

A hipotézisek felállítása a kutatási kérdések alapján történik, hogy annak logikája mentén elősegítse a disszertáció főbb egységeinek meghatározását. Fontos elvárás, hogy olyan hipotéziseket fogalmazzak meg, amelyek újak, újszerűek, korábban nem, vagy csak részben foglalkozott vele a szakirodalom, vagy pedig a megelőző kutatásokhoz képest eltelt

idő indokolja annak újabb vizsgálatát. Négy hipotézist állítottam fel, az első három hipotézis esetében nem szükséges munkahipotézis és nullhipotézis felállítása, mivel azokat nem statisztikai próbák segítségével ellenőrzöm. A 4. hipotézisnél további munkahipotéziseket és statisztikai próbákat alkalmazok. A hipotézisek kialakításánál és a bizonyítás során Hunyadi és Vita (2006), valamint Sajtó és Mitev (2007) kutatómódszertani könyveire támaszkodok. A kutatási kérdésekhez illeszkedő hipotéziseket a következőkben mutatom be.

	Hipotézis	Vizsgálat módszere
H/1	A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye	Szekunder kutatás, dokumentumelemzés a hazai és nemzetközi felsőoktatási trendekről, valamint mélyinterjú hazai felsőoktatáspolitikai aktorokkal
H/2	A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a lendő, jelenlegi és végzett hallgatók	Dokumentumelemzés Magyarország pályakövetési gyakorlatáról a kormányzati, intézményvezetői és hallgatói, végzett hallgatói oldalról
H/3	A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén	Dokumentumelemzés az egyes országok pályakövetési gyakorlatának vizsgálatáról.
H/4	A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva	
	H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén	Egyutas és többutas varianciaanalízis lefolytatása.
	H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén	Több szempontú keresztáblás elemzés lefolytatása.
	H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén	Több szempontú keresztáblás elemzés lefolytatása.

H1. A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye

A K1 kutatási kérdéshez illeszkedően a hipotézisben azt vizsgálom meg, hogy a pályakövetéses megoldások a felsőoktatás-politikai aréna szereplőinek a felsőoktatás teljesítményének értékeléséhez kapcsolódóan megfogalmazott igényei alapján szükségszerűen alakultak-e ki. Ez elsősorban a hallgatók és a végzetek gazdasági-társadalmi illeszkedését jelzi

vissza, azaz ebből adódóan törvényszerű a pályakövetés és így a DPR iránti igény megjelenése is.

A vizsgálat módszere:

A hipotézis ellenőrzése a hazai és nemzetközi felsőoktatásban megjelenő oktatáspolitikai és felsőoktatásmenedzselési változások tendenciájának azonosítása szekunder kutatás révén, illetve az elemzésbe bevont szakértőkkel végzett mélyinterjúk eredményei alapján történik. Nem egyszerű meghatározni azt, hogy a pályakövetés kialakulása természetes következménye a felsőoktatási rendszerek fejlődésének, azaz egy igény alapján kialakult „pull” vagy pedig a technikai fejlődés által lehetővé vált „push” típusú megoldás. A feltárt tényezők alapján, az egyes szempontok figyelembe vételével döntöttem el, hogy a hipotézis igazolódott-e vagy sem.

H2. A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a leendő, jelenlegi és végzett hallgatók

A magyar oktatáspolitikai, az intézményvezetők, a jelenlegi és végzett hallgatók, mint a felsőoktatásban érintett különböző aktorok számára is egyre fajsúlyosabb, hogy adat alapú információk megszerezésével tudják meghozni a felsőoktatással kapcsolatos döntéseket, így kiemelten fontos, hogy az intézmények teljesítményéről megfelelő visszajelzést kapjanak. A kérdés vizsgálatához el kell helyezni a hazai oktatásban tapasztalható főbb problémákat a megfelelő értelmezési keretbe, valamint be kell mutatni a felsőoktatást a főbb mutatók mentén. A pályakövetés rendszerében megvalósított felmérésekből kinyerhető információcsoportokat is ismertetem, mivel ezek jelentik a számszerűsíthető adatokat egy megalapozott döntéshez.

A vizsgálat módszere:

A hazai pályakövetés vizsgálata viszonylag „egyszerű” feladat, mivel rövid időszakra tekint vissza. Ennek keretén belül szekunder kutatással, dokumentumelemzéssel feltárom a hazai pályakövetés történeti fejlődését, jelenlegi körülményeit, a jogi szabályozás kereteit, valamint a jövőbeni feladatokat. A hipotézisben több szereplőt azonosítottam, mindegyik vizsgálata

fontos, a hipotézis alátámasztására a szekunder adatok feltárása mellett primer, mélyinterjúk információkat is alkalmazok. Akkor tekintem elfogadottnak a hipotézist, amennyiben mindegyik szereplőnél találok olyan információt, rendeletet, programot, fejlesztési stratégiát, amely alátámasztja a DPR használatát. Amennyiben akár egy szereplőnél is találok ilyet, akkor részben fogadom el, és akkor vetem el, amennyiben egyiknél sem azonosítható ilyen elem.

H3. A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén

A felsőoktatáshoz kapcsolódó döntési helyzetekhez szükséges információk iránti növekvő igényből adódóan meg kell vizsgálni az egyes országokban alkalmazott pályakövetéses rendszereket. A hipotézis szerint azonosíthatóak olyan szerkezeti és tartalmi elemek, amelyek mentén jól körülhatárolható és a gyakorlat számára megfelelő csoportosítás valósítható meg. Az egyes országok pályakövetéses gyakorlatának elemzésére nagyon kevés szakirodalmi példa található, jellemzően egy-egy terület, régió, legfeljebb kontinens szintjén folytattak le elemzéseket. A pályakövetés számos esetben új keletű kezdeményezés, ezért az elmúlt években alkalmazott megoldásokat kell megvizsgálni. Ebből adódóan konceptualizálom a rendszereket, módszereket.

A vizsgálat módszere:

Széleskörű irodalomkutatás, országhozkutatás segítségével kategorizálom azokat az elemeket, amelyek mentén szerkezeti és tartalmi azonosságok azonosíthatóak. Ki kell emelnem, hogy a jó gyakorlatok, best practice-k keresése, azonosítása nagyjából nem minősülnek tudományos módszernek, hiszen a tudományos elemzést és általánosítást kerüljük ki egy-egy jó megoldás – legtöbbször szubjektív módon eldöntött – kiemelésével. Célok ennek kiküszöbölése, és a megfelelő szakmai-tudományos rendszerezés kialakítása. Amennyiben találok pályakövetéses vizsgálatokra rendszerezést (akár Európában, akár Európán kívül), megvizsgálom, hogy azok az adatgyűjtés során kialakított szempontoknak milyen mértékben felelnek meg, és azt követően

csoportosítom a megoldásokat. Ezek jellemzően az egyes szereplők (pl. kormányzati szereplők, intézményi döntéshozók, hallgatók, munkaadók, diplomás munkavállalók) igényeinek feltárását jelentik, és azok mentén megvalósított kategorizálást. Az adatok jellegéből adódóan számos alkalommal kell a nyersfordítás eszközéhez folyamodnom, hogy magyarul is megjelenítsem a fontosabb kutatásokat, intézményeket. Amennyiben létezik olyan szerkezeti és tartalmi elem, amely több ország tekintetében azonos, akkor ez alapján értékelem és fogadom el a hipotézist. Ehhez fontos még egyszer rögzíteni a pályakövetés fogalmát: minden olyan tevékenységet pályakövetésnek tekintek, amely a felsőfokú oktatásba felvételt nyertek vagy végzetek utánkövetését, jelenlegi helyzetének feltárását valósítja meg.

H4. A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva

H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén

H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén

H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén

A Diplomás Pályakövető Rendszer 2010-es megvalósítása óta kérdéses, hogy mennyire jók az eredmények, mennyire lehet erre alapozva megalapozott döntést hozni. Alapvetően önkitöltős a rendszer, és hiába kötelező 3 évente a szóbeli lekérdezés révén történő ellenőrzés, nem mentes a vitáktól, hogy az érzékeny adatok – mint a diszkrimináció, esélyegyenlőség, bér nagysága stb. – a valóságot tükrözik-e, vagy pedig a szubjektív válaszadási preferenciáktól (csak az válaszol, aki nagyon elégedett vagy nagyon elégedetlen) torzított. Az Állami Adminisztratív Adatbázisok integrációja révén kialakított adatbázisok elemzése még nagyon új, publikált módon nem vizsgálták meg ebből a szempontból a két vizsgálat közötti potenciális egyezőséget. Mivel a hipotézis a DPR megbízhatóságát vizsgálja, ezért a DPR és az ÁAI közötti egyezőségeket 3 alhipotézis mentén ellenőrzöm, hogy az első 3 hipotézis problémaszintjével azonos értelmezési intervallumot alkalmazzak. A megfogalmazásnál a

negatív megközelítést alkalmaztam, azaz, hogy nem egyeznek meg, a korábban említett, több fórumon, műhelyvitán, felsőoktatási szereplő által megfogalmazott kételyt állítva a középpontba.

A vizsgálat módszere:

A három alhipotézis vizsgálatához a két adatbázis ugyanazon kohorszát azonosítom. Ezek mentén vetem össze a béreket, a foglalkoztatási helyzetet és a munkahely településtípusát. Ezekhez részben át kell alakítani az adatokat, mivel az első esetben a DPR-ben nettó, az ÁAI-nál pedig bruttó béreket adtak meg a válaszadók, az utóbbi kettőnél pedig eltérő kategorizálási logika azonosítható. További problémát jelent, hogy a DPR-nél keresztmetszeti adatokról van szó, míg az ÁAI alkalmas longitudinális elemzésre is, így a két síkon értelmezett értékeket kell azonos szintre hozni. Ezt úgy tudom biztosítani, ha a longitudinális adatok adott időpontjához rendelem a statikus adatfelvételeket. Az átalakítást követően állítom fel a nullhipotéziseket, amely szerint a két adatbázisban található bérnagyságok, foglalkoztatotti arányok, munkahely településtípus arányok nem egyeznek meg. Vizsgálatára az első esetben SPSS szoftver segítségével egyutas és többutas varianciaanalízist folytatok le a különböző tényezők hatásainak ellenőrzésére. A második és harmadik alhipotézisnél több szempontú keresztábrás elemzést folytatok le. A nullhipotéziseket elvetem, amennyiben 95%-os konfidencia szinten kimutatható az egyezés a két adatbázisban megtalálható adatok között az első esetben. A b. és c. hipotéziseknél bonyolultabb a helyzet, hiszen ott több tényező mentén történő összehasonlítást futtatok le, ebből adódóan akkor vetem el, amennyiben csak az elemzések 70-80%-ánál mutatható ki szignifikáns eltérés (khi négyzet p-érték 0,05 vagy annál kisebb, az 5-nél kevesebb elemet tartalmazó cellák aránya legfeljebb 20% és a várható érték legalább 1) (Sajtos – Mitev, 2007). Ez egy önkényes meghatározás, ilyen jellegű vizsgálatot, viszonyítási pontot nem találtam, csupán a vizsgálat logikai keretében gondolkodva döntöttem ezen határok mellett.

4. A disszertáció struktúrája

A pályakövetés viszonylag új terület, annak ellenére, hogy számos országban több évtizedes hagyománya van, viszonylag kevés az ezzel kapcsolatos feldolgozó, osztályozó, csoportosító jellegű szakirodalom, ami leginkább az egyes felmérések eredményeinek bemutatására, felhasználhatóságára korlátozódik. A területet az elméleti megalapozottság és a gyakorlati megvalósítás eltérő céljai közötti konfliktusok jellemzik, így a közölt publikációkban igyekeznek a szakmai-tudományos elvárásoknak megfelelni, miközben egy olyan kutatási eredményt mutatnak be, amely egyértelműen hasznosítható a mindennapi intézményvezetési döntések során. Jelen disszertációban is az a célom, hogy mind a gyakorlati, mind a tudományos elvárásoknak megfelelően kölcsönösen előnyös megoldásokat tárjak fel a pályakövetés tekintetében, hogy a teljességre való törekvés mellett a lehető legkiterjedtebb, legátfogóbb módon mutassam be a pályakövetési rendszereket és gyakorlatokat, amelyekre nem találtam eddig példát, illetve egy közös kereten belül való taglalása nem valósult meg sem Magyarországon, sem az Európai Unióban (ehhez a legközelebb Széll et al., 2016 anyaga állhat). Ebből adódóan egy hiánypótló elemzésen keresztül vizsgálom az eltérő jogi–gazdasági–szociokulturális keretek között kifejlesztett megoldásokat, részletesen és teljesen pontosan ismertetve az egyes kutatások tartalmát.

A disszertáció négy fő fejezetből áll, felépítése során a témakör áttekintéséhez szükséges, kapcsolódó területek bemutatását tűztem ki célul. A disszertáció legjelentősebb eredménye és legfontosabb területe a harmadik és negyedik fejezetben ismertetett pályakövetési gyakorlatok és eredmények bemutatása, valamint az ötödik fejezetben a DPR megbízhatóságának vizsgálata. A harmadik fejezetben a diplomás pályakövetéshez kapcsolódó szakirodalmi kutatást ismertetem, kiemelten a magyarországi fejlődési történetét helyezem középpontba. A negyedik fejezetben a több hónapon keresztül folytatott munka révén összegyűjtött ország-tanulmányokat mutatom be az Európán kívüli, majd a kisebb egység felé haladva, az európai országok sorrendjében. A hosszú kutatási időszakban számos ország sajátosságait tártam fel. Az ötödik

fejezetben ismertetem a kvantitatív elemzéshez felhasznált adatbázisokat, a kiválasztott tényezők mentén történő összehasonlításukat is megvalósítom.

A disszertáció rendkívül széles területet ölel fel, ezért, mindenképpen szükségesnek találtam a feldolgozott témakör szűkítését, ezért egy mindenre kiterjedő felsőoktatási, munkaerőpiaci elemzés helyett csupán néhány főbb tendenciát mutatok be, amely a disszertáció értelmezési keretét segíti kialakítani. Ebből adódóan a fő irány megalapozásaként a második fejezetben a felsőoktatás környezetének aktualitásait, befolyásoló tényezőit ismertetem, mivel a diplomás pályakövetés a felsőfokú végzettségre fókuszál. A fejezetben belül a nemzetközi tendenciák ismertetése után térek ki részletesen a magyarországi helyzetre, a főbb – felsőoktatáshoz köthető input és output – mutatószámok elemzésével. A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolatát is bemutatom, kiemelve azokat a pontokat, amelyek fontosak a végzettségek sikerességének megítélése során. Ez képezi a keretét a pályakövetési rendszereknek, így segíti az értelmezést is.

Ki kell emelnem, hogy a 2015. november 25-én a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Vezetés- és Szervezéstudományi Intézetében tartott műhelyvitáján részt vett kollégák meglátásai nagymértékben hozzájárultak a kutatási kérdések és hipotézisek tisztázásához. Ennek következtében átstrukturáltam a disszertációt, nagyobb hangsúlyt helyeztem a saját munka szintetizáló jellegű megjelenítésére, továbbá a keretek kialakítására, valamint segítettek a fókusz finomításában is. Ugyanitt kell megemlítenem, hogy az előopponencia során adott visszajelzések (dr. Polónyi István, dr. Rappai Gábor professzorok) olyan tényezőkre hívták fel a figyelmemet, amelyek ahhoz vezettek, hogy nagyobb mértékű strukturális átalakítást végezzek disszertációm, és így sokkal fókuszáltabban, letisztultabban jelenjenek meg a kutatás célkitűzései, a főbb szempontok.

5. Eredmények és a kutatási hipotézisek értékelése, tézisek

A felsőoktatás kiemelt fontosságú minden ország számára, ebből adódóan külföldön már évtizedek óta végeznek pályakövetési vizsgálatokat, amelyeknek célja, hogy finomra tudják hangolni a végzetek képességeit és egyéni karriercéljukat a munkaerőpiacon, azaz a gazdasági elvárásokat. Európában számos, országokon átívelő kutatás található, amelyek célja, hogy egy adott képzési szinttel rendelkező munkavállaló lehetőség szerint azonos szinten értékelhető tudással bírjon, így biztosított legyen a munkaerő szabad áramlása az Unión belül. A vizsgálatok (Eurostudent, CHEERS, HEGESCO, Trendence Barometer, TRACKIT, Tuning projekt) mind a különbségeket és hasonlóságokat tárják fel, amelynek alapján megfogalmazhatóak az intézkedési javaslatok egy-egy ország számára. Az utóbbi években már Magyarország is részt vesz ezekben, hiszen az Egységes Felsőoktatási Tér részeként igyekszünk megfelelni a konvergencia felé ható erőknek.

Hazánkban a legrégebbi felmérés 1972-ben indult, amely a világon egyedülállónak számít, azonban az első ismétlődő lekérdés után leállították a kutatást. Ezt követően lényegében az 1990-es évek elejéig nem található érdemi felmérés, amely szisztematikus, ismétlődő jelleggel a végzetek elhelyezkedésével kapcsolatos információkat összegezné. A millennium előtti évtizedben nagyobb aktivitás azonosítható, a Fidév, a BME (BMGM) felmérésétől kezdve a 2000-es években pedig az Universitas Press Felsőoktatás-kutató Műhely és az OFIK, valamint az MKIK GVI kutatásokig bezárólag. Az országos lekérdezések mellett alapvetően kevés intézményi jó példa azonosítható (a BME példaértékű), a ROP programok keretén belül kialakuló karrierirodák jellemzően sporadikusan és rendszertelenül folytatják a végzetek pályakövetését.

2006. jelenti az első fontosabb fordulópontot, hiszen ekkortól kötelező a felsőoktatási intézmények számára a végzetek pályakövetése, amely azonban a hiányzó tapasztalat, emberi, pénzügyi és technikai erőforrás következtében kevés helyen valósul meg. A probléma megoldására az Educatio Nkft. kapja

meg a felhatalmazást, hogy kidolgozza a magyarországi diplomás pályakövetés alapjait, valamint összefogja, koordinálja az intézmények munkáját. A TÁMOP pályázatok révén jelentős forrás jut a felsőoktatásba a hallgatói szolgáltatások és a Diplomás Pályakövető Rendszer fejlesztésére. Lényegében azt mondhatjuk, hogy egységes, koordinált, azonos elvek mentén történő kutatások 2010-től valósulnak meg, ezt tekinthetjük a hazai DPR kezdetének. Az újabb felsőoktatási törvény és a kiegészítő kormányrendelet tovább erősíti az intézmények felelősségét a DPR működtetésében, amely az évek során már rutin jellegűvé vált. Számos példát találtam rá, hogy a rendszer működésében érdekeltnek számára értéket teremt, a döntéshozók használják az eredményeket. A DPR érdekeltségi rendszere:

- kormány,
- intézményvezetők, oktatók,
- potenciális, aktuális és végzett hallgatók,
- munkáltatók.

Mindegyik csoport esetében azonosítottam azokat az elemeket, amelyek a felsőoktatás és a munkaerőpiac hatékony működésén keresztül magasabb hasznosságot jelentenek, illetve a Diplomás Pályakövető Rendszer eredményei alapján növelhető a hatékonyságuk. A közvetlen és a közvetett tényezők mellett kiemelten vizsgáltam a bérek hatását, mint az egész rendszert összekötő olyan faktort, amely hozzájárul az érdekeltnek magasabb hasznossági szintre való jutásához.

Ehhez kapcsolódóan azt is bemutattam, hogy az adatalapú döntéshozatalban megfelelő eszközként használhatóak a DPR eredményei, továbbá a még több adatigény kielégítését biztosítja az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja, amelyet nem tekintek klasszikus értelemben pályakövetési felmérésnek. Teszem ezt azért, mert alapvetően nem a célcsoportok kérdőívvezetésén alapuló eljárásról van szó, hanem az állami szerveknél meglévő adatállományok összekapcsolásáról. Természetesen jellegéből adódóan komplementerként működhetnek a DPR és az ÁAI, amennyiben figyelembe vesszük mindkét eljárás korlátait és lehetőségeit.

A magyarországi pályakövetés fejlesztése érdekében szerteágazó dokumentumelemzést valósítottam meg, amely az

egész világra kiterjedt. Egyrészt utánanéztem az Európán kívüli országok pályakövetési gyakorlatának, majd még alaposabb elemzésnek vettem alá az Európán belülieket, mivel sokkal nagyobb hatással bírnak, és több hasonlóságot lehet felfedezni a felsőoktatás, valamint a gazdaság rendszereiben. Az elemzés rengeteg időt ölelt fel, hiszen számos esetben nyelvi akadályokba ütköztem, azaz rendkívül gyéren találhatóak angol nyelven elérhető irodalmak. Úgy vélem, hogy ha angolul nem teszik közzé egy országban a pályakövetés eredményeit, akkor nemzeti szinten nem tekintik fontosnak az ilyen irányú tevékenységet, mivel nemzetközi szinten ez a legelfogadottabb kommunikációs és publikációs platform. 24 Európán kívüli és 33 európai ország pályakövetési rendszerét kutattam fel, bár nem állíthatom, hogy mindenre kiterjedő és teljeskörű a dokumentumelemzésem. Az azonban megállapítható, hogy az általam fellelt irodalom alapján ez a legszélesebb körű pályakövetési felmérés. A hosszú munkát követően négy nagy csoportot azonosítottam a pályakövetési megoldások között:

- Rövid hagyománnyal rendelkező vagy intézményi felmérések laza összekapcsolására épülő rendszerek.
- Nagy pályakövetési hagyományokkal rendelkező, a döntéshozatalba beágyazott eljárásokkal rendelkező országok.
- Komplex szolgáltatáscsomagot kínáló megoldások.
- Statisztikai adatösszekapcsolást alkalmazó országok.

Úgy vélem, hogy az egyes kategóriák mentén számos olyan tényezőt ki lehet emelni, amely alapján további alcsoportok alakíthatók ki, azonban már önmagában ez is tanulságul szolgál a magyarországi pályakövetési rendszer továbbfejlesztéséhez.

Ahhoz, hogy megalapozottan tudjak javaslatot tenni, először meg kellett vizsgálnom azt, hogy mennyire egyeznek meg a Diplomás Pályakövető Rendszerből származó szubjektív és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjában meglévő objektív adatok. Több kétség is felmerült a DPR-rel kapcsolatosan, hogy milyen mértékben lehet rá támaszkodni, mennyire fogadható el az az eredmény, amikor 1-2 százalékponttal változik egy év alatt egy tényező, akkor az tényleges elmozdulást jelent vagy pedig csak a válaszadók

véletlen mintájában bekövetkezett elmozdulás, azaz statisztikailag nem megalapozott a különbségek meglétének állítása. Ennek vizsgálatára úgy döntöttem, hogy a két adatfelmérés azonos intervallumon, azonos csoportok által kitöltött, illetve rendelkezésre álló információit vetem össze. (1. táblázat)

1. táblázat: A kvantitatív kutatás többutas varianciaanalízisének eredményei, rövidített, 2010/11 (12)

2010/11 (12) időszak béreinek összehasonlítása	F	Sig.
DPR_V_ÁAI	3,707	0,054
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11	0,217	0,641
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11	2,516	0,039
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_11	0,449	0,922
DPR_V_ÁAI * DPR_NEMk	5,896	0,015
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11	0,665	0,617
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_terület_11	0,436	0,930
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * DPR_NEMk	0,765	0,382
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	1,113	0,312
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	1,406	0,229
DPR_V_ÁAI * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	1,423	0,163
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11	0,658	0,838
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * DPR_NEMk	0,072	0,991
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	0,838	0,592
DPR_V_ÁAI * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	0,854	0,636
DPR_V_ÁAI * Tagozat_11 * Képzési_sztint_11 * Képzési_terület_11 * DPR_NEMk	0,454	0,843

a R Squared = 0,224 (Adjusted R Squared = 0,192)

Forrás: saját szerkesztés ÁAI és DPR adatbázisokból

Mivel rendkívül bonyolult az ÁAI adatközlésrendszere, így három tényező (bérek, foglalkoztatotti arányok és munkahely településtípusa) összehasonlítására vállalkoztam. Ehhez át kellett alakítanom az adatokat, hiszen például a DPR-en belül nettó értékeket közöltek a válaszadók, míg az ÁAI rendszerében bruttó értékek szerepelnek, eltérően kezelik a foglalkoztatotti helyzetet, illetve másképp jelölték a munkahely településtípusát. A különbségek vizsgálatát a 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben

végzett csoportjaira végeztem el, kontroll tényezőknek a képzés munkarendje (tagozat), a képzés szintje, a képzés területe és a nem változókat választottam ki. Többutas varianciaanalízis és többszemponútú kereszttáblás elemzés módszerével megállapítottuk, hogy minden ésszerű szinten el kell vetnem azt a hipotézist, hogy eltérés található a DPR és az ÁAI adatbázisok mentén a kiválasztott tényezők mentén.

Ez az eredmény rendkívül fontos, hiszen a nyilvánosan elérhető anyagok alapján először történt ilyen jellegű vizsgálat, és ezzel azt bizonyítottam be, hogy az önbevalláson alapuló hard és szoft tényezők nem térnek el szignifikánsan az objektív adatszolgáltatáson belül megtalálható hard és szoft tényezőktől. Ez alapján érdemes megfontolni a magyarországi pályakövetési rendszer jelentős átalakítását. A DPR-ben lekérdezett hard tényezőket ki lehet hagyni a kérdőívből, és ez által egy jelentősen leegyszerűsített és rövidebb felméréssel lehet megkeresni a végzett hallgatókat, amely nagyobb válaszadási hajlandóságot is eredményez, így még több valid információ áll rendelkezésre a döntéshozatalban. Ezen felül úgy kell kialakítani a jövőbeni DPR kutatásokat, hogy az ÁAI-ban szereplő megoldáshoz hasonlóan integrálni lehessen azokat az ÁAI rendszerébe, azaz nem anonim módon úgy, hogy az intézmények végeznék el az egyes válaszolók összekapcsolását az ÁAI HASH kódjaihoz. Ez biztosítja az adatvédelmet, továbbá új lehetőséget teremt a DPR hasznosításában. Az objektív adatok teljes körű rendelkezésre állása biztosítja azt, hogy megkapjuk a szükséges információkat, amelyeket fel kell használni a döntéshozatal hard oldalán, ugyanakkor a DPR lehetőséget ad arra, hogy minőségi, kvalitatív adatokat állítsunk elő. Ez azt is jelenti, hogy a szoft tényezők országos szintű felmérése hozzájárul az Európai Unió törekvéseinek való megfeleléshez, továbbá még jobban hallgatóra szabható szolgáltatás- és képzésfejlesztés valósítható meg.

A doktori értekezés elején felállított hipotéziseknek megfelelően az értekezés során elvégeztem az igazolásához, illetve elvetéséhez szükséges kutatásokat, elemzéseket. A hipotézisek verifikálásának eredményét az alábbiakban ismertetem:

	Hipotézis	Eredmény
H/1	A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye	Elfogadott
H/2	A hazai pályakövetési gyakorlat eredményét használják az oktatáspolitikai döntéshozók, az intézményi vezetők, a leendő, jelenlegi és végzett hallgatók	Elfogadott
H/3	A pályakövetési módszerek között azonosíthatóak olyan tartalmi és szerkezeti elemek, amelyek alapján homogénebb csoportok alakíthatók ki az egyes országokban alkalmazott megoldások mentén	Elfogadott
H/4	A Diplomás Pályakövető Rendszer adatai nem megbízhatóak az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációjával összehasonlítva	Elutasított
	H4.a. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a bérek mentén	Elutasított
	H4.b. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a jelenlegi foglalkoztatottsági helyzet mentén	Elutasított
	H4.c. A DPR és az ÁAI adatai nem egyeznek meg a munkahely településtípusa mentén	Elutasított

Ezek alapján a következő téziseket fogalmaztam meg:

T1 A diplomás pályakövetési rendszerek kialakulása a hazai és nemzetközi felsőoktatási környezet fejlődésének szerves, természetes következménye

Ez elsősorban a kutatás elindításakor megfogalmazott kérdésre ad választ, azaz szinte törvényszerű, hogy a felsőoktatás szerepével kapcsolatos elvárások alakulásával megjelenik egy olyan megoldás, amely adatalapú információt tud biztosítani az egyes döntések alátámasztásához. Nem egyértelmű a magyarországi DPR kialakítása kapcsán, hogy az IKT technológiai megoldások által tolt lehetőségként jelent meg a kiépítését elősegítő pályázati kiírás, vagy pedig a döntéshozatali igényből adódott a pályázati kiírás célként való megfogalmazása. Ettől függetlenül egy természetes folyamatnak tekintjük, és inkább „pull”-on alapulónak, mivel napjainkban az adatok

tömeges keletkezésének és azok feldolgozásának korában élünk, ebbe a folyamatba kapcsolódik a felsőoktatás is.

T2 A hazai pályakövetés eredményeit felhasználják az oktatáspolitikai döntéshozók és az intézményi vezetők, a leendő, a jelenlegi és végzett hallgatók.

A hagyományos pályakövetési megoldás, a Diplomás Pályakövető Rendszerhez kapcsolódó felmérések rendszeressé váltak, így alkalmasak arra, hogy különböző információt nyerjünk belőlük. A felsőoktatás és munkaerőpiac kettősségében ismertetett érdekeltségi csoportok releváns elemei mentén bemutattam, hogy az egyes szereplők milyen jellegű motivációval rendelkeznek a DPR eredményeinek felhasználásával kapcsolatosan. Számos konkrét elemet azonosítottam, ahol de facto megjelenik a DPR adatainak felhasználása, ezek eredményeinek az Intézményfejlesztési Tervbe, az akkreditációs eljárásba való beépítése. Több esetet találtam, amikor a DPR eredményeire alapozva hoztak döntést kormányzati szinten, ezt az ÁSZ 2016-os jelentése is teljesen alátámasztja. Ezen felül az érdekeltek szerteágazó lehetőséggel rendelkeznek (például felvi.hu infografikái) a DPR hasznosítására, amelyeket az évek során egyre felhasználóbarátabb, egyre modernebb eszközökkel jelenítenek meg, valamint az intézmények is igyekeznek minél több plusz szolgáltatást nyújtani ezen a területen.

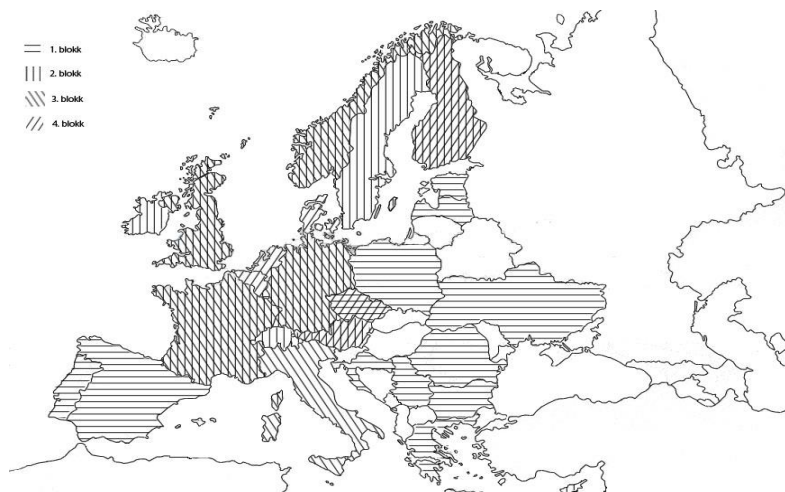
Azért fontos ez a tézis, mert ez igazolja a pályakövetés kialakítására és fejlesztésére felhasznált rengeteg pénzügyi, emberi erőforrás jogosságát, mivel az eredmények felhasználása révén megtérül a befektetés. A megfelelő elemzések révén azonosíthatóak azok az elemek, amelyeket ki kell küszöbölni, és azok is, amelyekre való fókuszálással az egyes intézmények erősíteni tudják a pozíciójukat, versenyképesebbé válnak nem csak a hazai, hanem a nemzetközi szinten is.

T3 A külföldi pályakövetési gyakorlatok homogén csoportokat alkotnak tartalmi és szerkezeti elemek mentén a pályakövetésben alkalmazott megoldások alapján

Egy adathalmazt számos tényező mentén lehet csoportosítani, viszont ebben az esetben egy komplex megközelítési módot alkalmaztam, hogy olyan kategóriákat lehessen azonosítani,

amelyek markánsan elkülöníthetőek, egy esetleges adaptáció, illetve fejlesztés esetén hasznosítható jellemzőkkel rendelkeznek. A figyelembe vett tényezők: a felmérés célja; az időzítés; módszer; az eredmények felhasználása; a felmért területek; a kutatást összefogó szerv. Az 57 elemzett országgal kapcsolatos információk összegyűjtése alapján úgy találtam, hogy négy nagy csoport alakítható ki: (1. ábra)

- Rövid hagyománnyal rendelkező vagy intézményi felmérések laza összekapcsolására épülő rendszerek.
- Nagy pályakövetési hagyományokkal rendelkező, a döntéshozatalba beágyazott eljárásokkal rendelkező országok.
- Komplex szolgáltatáscsomagot kínáló megoldások.
- Statisztikai adatösszekapcsolást alkalmazó országok.

1. ábra: Az európai országok pályakövetési rendszerének csoportosítása, 2014–2015

Forrás: saját szerkesztés

T4 A Diplomás Pályakövető Rendszer megbízható, három tényező mentén megegyezik az Állami Adminisztratív Adatbázisok integrációja adataival

Az alkalmazott módszertan segítségével igazoltam, hogy a két különböző megközelítésre épülő adatbázisban a szubjektív (DPR) és objektív (ÁAI) elvek mentén található bérek, foglalkoztatotti

helyzet és munkahely településtípus megegyeznek. Ezzel alátámasztottam azt is, hogy a Diplomás Pályakövető Rendszer keretén belüli lekérdezéseknek van létjogosultsága, a kitöltési arányhoz kapcsolódó bizonytalanságok nem relevánsak, az adatok használhatóak. Ez által az a következtetés is levonható, hogy ha ilyen adatok esetében egyezőséget találunk, akkor a többi hard tényező (mint munkanélküli hónapok száma, heti munkaórák száma, abszolutórium és munkába állás között eltelt idő stb.) is megegyezik a két adatbázisban, továbbá a szoft tényezők is hasonló egyezőséget mutatnak.

Az értekezés több újszerű eredményt is felsorakoztat:

- Tudomásom szerint jelenleg sem magyar sem angol nyelven nem érhető el ilyen széleskörű pályakövetési kutatás, amely ennyi kontinens ennyi országát tekintette át.
- Az egyes pályakövetési megoldások kategorizálására kevés kísérletet találtam, jelen munkánk keretén belül feltárt irány hozzájárul a szakirodalom fejlesztéséhez, bővítéséhez, amely további munkák alapjául szolgál.
- A szubjektív, önbevalláson alapuló Diplomás Pályakövető Rendszer és az objektív, adatszolgáltatásra épülő Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja adatai közötti összehasonlítás még nem történt. Ezzel bebizonyítottam, hogy a „csupán” 15-20%-os válaszadási arányból érkező eredmények megbízhatónak tekinthetők és intézeti, esetleg kar, képzési terület, képzési szint bontásban az egyéb szoft tényezők eredményeit is érdemes figyelembe venni az egyes intézményi, oktatáspolitikai döntés során.

6. Jövőbeni kutatási irányok

A pályakövetési megoldások vizsgálata rengeteg lehetőséget rejt magában, azaz a feltárt tényezők mentén további csoportosítások is kialakíthatóak, amelyek mintaként szolgálnak az egyes országok gyakorlatának fejlesztésére. Az egyes folyamatokból következik, hogy a vizsgált terület állandó változásban van, azaz két-három, de akár egy év múlva is valószínűsíthetően sokkal több példát lehet találni, jellemzően a korábbi megoldások, módszerek sorába illeszkedően. A sokrétű megközelítésből adódóan egy későbbi munkának fókuszát jelentheti egy komplex pályakövetési rendszer fejlesztési javaslat, amely hozzájárul a magyarországi DPR és ÁAI még hatékonyabb, a döntésekbe még integráltabb alkalmazásához. A mélyinterjúk során számos utalást tettek a válaszadók a rendszer átalakításának szükségességére és a lehetséges megoldásokra, ugyanakkor jelen keretek között nem vállalkoztam egy – a téma bonyolultságának – megfelelő mélységű javaslatterv kidolgozására.

A Diplomás Pályakövető Rendszer és az Állami Adminisztratív Adatbázisok Integrációja adatbázisokban található további közös szempontjainak összehasonlítása, és a feltételezésem szerint az egyezés kimutatása megerősíti a H4 hipotézist. Ez ténylegesen csak megerősítésül szolgál, azaz a szubjektív és objektív adatok egyezőségének alátámasztását biztosítja. Ezen felül a meglévő adatbázisokon további elemzések valósíthatóak meg, amely a 2015. november 25-én – a PTE KTK Szervezés- és Vezetéstudományi Intézet keretein belül – lezajlott munkahelyi vitán számos hasznosítási lehetőség vetődött fel, amelyeket saját gondolatokkal egészítettem ki:

- Intézménytípusok azonosítása, meglévő modellek kategorizálásának ellenőrzése, valamint az egyes típusok jellemzőinek feltárása.
- Végzett csoportok azonosítása több tényező mentén: lehet itt szó motivációs elméletek igazolásáról; vándorlási minták azonosításáról; karrierutak, karrierminták feltárásáról stb., amelyek hozzájárulnak a szakirodalom gyakorlati igazolásához, olyan vizsgálatok

lefolytatásához, amelyek aktuálisak, és nagy érdeklődést váltanak ki hazai és nemzetközi szinten.

- A felsőoktatásba való befektetés megtérülésének vizsgálata, azaz a felsőfokú végzettséggel rendelkezők költségei és a bérelőny összehasonlítása, akár a különböző szintek, akár a diplomával rendelkezők és nem rendelkezők között.
- Egyéb módszertani eszközök alkalmazása: lineáris regresszió, logisztikus regresszió, korrespondencia analízis, diszkriminancia analízis, faktor analízis stb., amelyek révén egyéb tényezők közötti kapcsolatokat is ki lehet mutatni. Ez hasznos lehet egyrészt tudománytechnikailag (gyakorlati és elméleti oldalról egyaránt), oktatáspolitikai és intézményvezetői szempontból (az intézmény és munkaerő-piaci választások mögött álló tényezők azonosítása), továbbá a többi érdekelt csoport oldaláról is.
- A DPR és az ÁAI egy kiválasztott mintájának kísérleti összekapcsolása. Ez természetesen csak a rendszer működtetéséért felelős szervezettel együttműködésben valósulhat meg.

Remélem, hogy jelen értekezéssel hozzájárulhatok a hazai Diplomás Pályakövető Rendszer fejlődéséhez, és ezáltal közvetett módon a felsőoktatási intézmények, a munkaerőpiac és a kormányzat hármásának magasabbszintű teljesítményéhez.

7. Publikációk jegyzéke

TUDOMÁNYOS ÉS SZAKCIKKEK ANGOL NYELVEN

- Kovács Szilárd – Pusztai Réka – Sipos Norbert (2016): Economics Students' Migrations in the Hungarian Higher Education System. In: Management: Journal Of Contemporary Management Issues, 21: pp. 83-104. (2016)
- Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2015): An Integrated Approach of the Graduate Career Tracking System at the University of Pécs. In: Strategic Management: International Journal of Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management (ISSN: 1821-3448) (eISSN: 2334-6191), 20: (4) pp. 3-8.
- Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2013): The graduate tracking and attainment model at the University of Pécs. In: Journal of Education Culture and Society, Vol. 2., pp. 247–261.
- Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Features of talent management among „Pécsi Közgáz” graduates. In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, III: (1-2.), pp. 32–40.
- Sipos Norbert – Szabó Csilla – Zaja Róbert (2011): Let's connect to the talents! In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, III: (1-2.), pp. 23–31.

TUDOMÁNYOS ÉS SZAKCIKKEK MAGYAR NYELVEN

- Sipos Norbert (2016): A munkaelégedettség Herzberg-modelljének továbbfejlesztése a frissdiplomások 2011-2014 adatbázisok alapján. In: Vezetéstudomány, XLVII(12), pp. 97–108.
- Sipos Norbert (2015): Az országos Diplomás Pályakövető Rendszer kialakulása és megvalósulása az EJF-en. In: Sugo Szemle, 2:(1), pp. 13–22.
- Sipos Norbert (2015): Diplomás pályakövetés, mint az adatalapú döntéshozatal eszköze és megvalósítási formái. In: Munkaügyi Szemle Online, LIX:(4), pp. 10–30.
- Sipos Norbert – Pajrok Andor – Kovács Máté (2015): A bajai mérnökképzés eredményei a Diplomás Pályakövető Rendszer alapján. In: Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: a Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, VII:(18-19), pp. 278–285.
- Kovács Szilárd – Sipos Norbert (2014): Az Eötvös József Főiskola helye és szerepe a magyar felsőoktatásban. In: Sugo Szemle, 1:(2), pp. 54–69.
- Sipos Norbert (2014): A diplomás pályakövetés 2013-as eredményei az EJF-en. In: Sugo Szemle, 1:(1), pp. 62–76.
- Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2013): A Pécsi Tudományegyetem regionális hatásainak főbb területei a Diplomás Pályakövető Rendszer eredményei alapján. In: Területfejlesztés és Innováció, 7:(3), pp. 18–24.
- Sipos Norbert – Balogh Gábor – Kuráth Gabriella (2013): A kompetenciák mint a frissdiplomások bérét befolyásoló tényezők a Pécsi Tudományegyetem példáján. In: Educatio, 22/4, pp. 589–596.
- Sipos Norbert (2012): Herzberg tényezők a Pécsiközügázon. In: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, 4., pp. 99–109.
- Farkas Ferencné – Balogh Gábor – Sipos Norbert (2011): Kapcsolati háló, egyediség és tehetség a munkaerő-piaci átmenetben: Diplomás pályakövetés a Pécsi Közügázon. In: Munkaügyi Szemle, 55:(4.), pp. 58–67.
- ### KÖNYVVEK, KÖNYVRÉSZLETEK MAGYAR NYELVEN
- László Gyula – Sipos Norbert – Márta Anette (2017): Az érdekek összehangolása, az érdekegyeztetés rendszerei. In: Karlony Mártonné Csetneki Zsuzsa – Poór József

- (szerk.): Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv: Rendszerek és alkalmazásuk. pp. 319–358.
- László Gyula – Poór József – Sipos Norbert (2017): Javaldalmazás menedzsment rendszerek. In: Karlony Mártonné Csetneki Zsuzsa – Poór József (szerk.): Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv: Rendszerek és alkalmazásuk. pp. 243–280.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2016): Diplomás Pályakövető Rendszer 2016-os pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 105 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2016): Diplomás Pályakövető Rendszer 2016-os hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 62 p.
- Ásványi Zsófia – Barakonyi Eszter – Galambosné Tiszberger Mónika – László Gyula; – Sipos Norbert – Vámosi Tamás (2015): Baranya Megye Foglalkoztatási Stratégiája. (szerk. László Gyula), Pécs: Baranya Megyei Önkormányzat, 64 p.
- Sipos Norbert (2015): A Diplomás Pályakövetési Rendszer 2014. évi eredményei az Eötvös József Főiskolán - Hallgatói motivációs kutatás. Baja: Eötvös József Főiskola, 49 p.
- Sipos Norbert (2015): Munkaerő-piaci tendenciák Magyarországon 2014. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 52 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2015): Diplomás Pályakövető Rendszer 2015-ös pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 109 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2015): Diplomás Pályakövető Rendszer 2015-ös hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 60 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Diplomás Pályakövető Rendszer 2014-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 111 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Diplomás Pályakövető Rendszer 2014-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 60 p.
- Sipos Norbert (2014): A Diplomás Pályakövető Rendszer és a Vezetői Információs Rendszer kapcsolódási modellje az Eötvös József Főiskolán. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 40 p.
- Sipos Norbert (2014): Az Eötvös József Főiskola végzettjeinek munkaerő-piaci helyzete – Imázkép 2014. Baja: Eötvös József Főiskola, Karrier Központ és Gazdálkodási Intézet, Sugo Szemle sorozat, 49 p.
- Sipos Norbert (2014): A Diplomás Pályakövetési Rendszer 2014. évi eredményei az Eötvös József Főiskolán. Baja: Eötvös József Főiskola, 59 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer - 2013-as pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 73 p.
- Sipos Norbert (2013): A Diplomás Pályakövetési Rendszer 2013. évi eredményei az Eötvös József Főiskolán. Baja: Eötvös József Főiskola, 53 p.
- Kuráth Gabriella – Kiss Tibor – Kovács Árpád – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2012): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2012-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 66 p.
- Kuráth Gabriella – Kiss Tibor – Kovács Árpád – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2012): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2012-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 65 p.

- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2011-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 80 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2011-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 68 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Szűcs Krisztián – Tiszberger Mónika – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2010-es pályakövetési vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 66 p.
- Kuráth Gabriella – Kovács Árpád – Kiss Tibor – Szűcs Krisztián – Tiszberger Mónika – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Diplomás Pályakövető Rendszer – 2010-es hallgatói motivációs vizsgálat a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 73 p.

KONFERENCIAKÖTETEK ANGOL NYELVEN

- Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2016): The impact of language competencies and foreign experiences in Hungary on working abroad and the salaries in case of University of Pécs graduates. In: Nenad Vunjak (ed.): 21th International Scientific Symposium SM2016: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management”. Konferencia helye, ideje: Szabadka, Szerbia, 2016.05.18-2016.05.19. Szabadka: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica, 2016, pp. 259-268.
- Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2016): The impact of language competencies and foreign experiences in Hungary on working abroad and the salaries in case of University of Pécs graduates. In: Nenad Vunjak (ed.): 21th International Scientific Symposium SM2016 - Book of Abstract: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management”. Konferencia helye, ideje: Szabadka, Szerbia, 2016.05.18-2016.05.19. Szabadka: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica, 2016, pp. 118-119.
- Sipos Norbert (2016): HRM-related Information Drawn From the Graduate Career Tracking System in Hungary. In: Jana Blštáková, Peter Markovič (eds.): Managing and Developing Human Resources 2015 - The Academic Bridge to HRM Practice. 153 p. Konferencia helye, ideje: Pozsony, Szlovákia, 2015.10.26-2015.10.28. Frankfurt am Main: MCDP International UG, 2016, pp. 125-136. (ISBN:[978-3-945484-12-8](#))
- Kuráth Gabriella – Sipos Norbert (2015): Integrated approach of the Graduate Career Tracking System at the University of Pécs. In: Nenad Vunjak (ed.): 20th International Scientific Meeting SM2015 - Strategic management and decisions support systems in strategic management Conference Proceedings. Konferencia helye, ideje: Szabadka, Szerbia, 2015.05.20-2015.05.21. Szabadka: University of Novi Sad, Faculty of Economics Subotica, 2015. Paper UDC 005:54[331.5:378(439PEC). 7 p.
- Sipos Norbert – Kovács Szilárd (2014): The South-Hungarian higher education institutions' agglomeration based on the gravity model. In: Csata Andrea – Fejér-Király Gergely – György Ottilia – Kassay János – Nagy Benedek – Tánczos Levente-József (eds.): 11th Annual International Conference on Economics and Business: Challenges in the Carpathian Basin : Global Challenges, Local Answers. 1109 p. Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2014.05.16-2014.05.17. Csíkszereda: Sapientia Hungarian University of Transylvania, 2014, pp. 929–942.
- Sipos Norbert – Kovács Szilárd (2014): The input and output gravity model of the Hungarian engineering related higher education bachelor courses, especially in the

- case of Baja. In: Inno-Water Kft. (ed.): 2nd Innovation Day - International Conference and Exhibition on Water Management (IDICEW) CD-ROM. Konferencia helye, ideje: Baja, Magyarország, 2014.11.13.-2014.11.14. (Eötvös József Főiskola), Baja: Eötvös József Főiskola, Paper 28, 7 p.
- Balogh Gábor – Sipos Norbert (2013): Graduate Follow-Up System at the University of Pécs. In: Farkas Gergely – Vajda Beáta (eds.): "Scientific Management and Management Science Today" International Scientific Conference. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2011.11.04-2011.11.05. Szeged: SZTE GTK, pp. 39–48.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): The Career Pyramid at the University of Pécs. In: Szentágothai János Protestáns Szakkollégium (ed.): Abstracts of the 10th János Szentágothai Transdisciplinary Conference and Student Competition. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2013.11.04-2013.11.05. Pécs: János Szentágothai Scholastic Honorary Society, Faculty of Sciences, University of Pécs, pp. 76.
- Sipos Norbert (2013): Faculty of Business and Economics, University of Pécs graduates on the labor market. In: Farkas Gergely – Vajda Beáta (eds.): "Scientific Management and Management Science Today" International Scientific Conference. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2011.11.04-2011.11.05. Szeged: SZTE GTK, pp. 406–417.
- Balogh Gábor – Farkasné Kurucz Zsuzsanna – Sipos Norbert (2012): Best practices of higher education talent support, Graduate Follow-up System at the University of Pécs. In: Bélyácz Iván – Fogarasi József – Szabó Katalin – Szász Erzsébet (eds.): Knowledge and sustainable economic development. 714 p., Konferencia helye, ideje: Oradea, Románia, 2011.10.27-2011.10.29. Oradea: Partium Kiadó, pp. 571–592.
- Sipos Norbert – Kuráth Gabriella (2012): Graduate Follow-Up System Among the Graduates of the University of Pécs. In: Nenad Vunjak (ed.): 17th International Scientific Symposium SM2012 - Book of Abstract: „Strategic Management and Decision Support System in Strategic Management”. Konferencia helye, ideje: Subotica, Szerbia, 2012.04.19-2012.04.20. Novi Sad: Ekonomski Fakultet Subotica, pp. 439
- Sipos Norbert – Weiner János (2011): Education clusters, the networking approach of the human capital. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia. 2. köt. 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 119–123.
- KONFERENCIAKÖTETEK MAGYAR NYELVEN**
- Sipos Norbert (2015): Diplomás pályakövetési megoldások Eruópán kívüli angolszász országokban. In: Hauck Zs. – Pesti I. – Poreisz V. – Ratting A – Tóbi I. (szerk.): Közgazdász Kutatók és Doktoranduszok II. Téli Konferenciája. 404 p. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2015.01.30-2015.01.31. Győr: Doktoranduszok Országos Szövetsége, Közgazdaságtudományi Osztály, 2015. pp. 250–257. (ISBN:978-615-80044-9-7)
- Sipos Norbert (2015): A felsőoktatásban részt vevők belső migrációs folyamatai a DPR 2011-es országos felmérés alapján. In: Schaub Anita – Szabó István (szerk.): III. Interdiszciplináris doktorandusz konferencia 2014 = 3rd Interdisciplinary Doctoral Conference 2014. 1 070 p. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2014.04.15-2014.04.17. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, 2015. pp. 865-884. (ISBN:978-963-642-741-2)

- Sipos Norbert (2014): A munkaelégedettséggel kapcsolatos Sipos-modell a DPR alapján. In: Szabó István (szerk.): II. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2013.05.15-2013.05.17. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, pp. 593–604.
- Sipos Norbert (2012): Integrált tehetséggondozás a felsőoktatásban. In: Sipos Norbert – Gunszt Dóra (szerk.): Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2012. Konferencia helye, ideje: Pécs, Magyarország, 2012.03.09 (Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat), Pécs: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, pp. 423–433.
- Balogh Gábor – Farkas Ferencné – Sipos Norbert (2011): Tehetséggondozás a „Pécsi Közgáz” végzettségénél, munkaerő-piaci illeszkedés. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. Tudományos Konferencia – 1. köt. Kecskemét, 2011. augusztus 25-26., 612 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 108–112.
- Farkas Ferencné – Balogh Gábor, Sipos Norbert (2011): Tehetséggondozás a "Pécsi Közgáz" végzettségénél, munkaerő-piaci illeszkedés. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia – 2. köt., 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 108–112.
- Sipos Norbert (2011): Bolognai folyamat: válság és változásmenedzsment a Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégiumban. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia – 2. köt., 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 135–140.
- Sipos Norbert – Czoller Dominika (2011): Segítő eljárások – coaching a tehetséggondozásban: Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium. In: Ferencz Árpád (szerk.): Erdei Ferenc VI. tudományos konferencia – 2. köt., 562 p., Konferencia helye, ideje: Kecskemét, Magyarország, 2011.08.25-2011.08.26. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Kar, pp. 149–153.
- EGYÉB KUTATÁSI TANULMÁNYOK, KUTATÁSI JELENTÉSEK**
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Diplomás Pályakövető Rendszer 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben végzett hallgatók megkérdezése: A PTE és versenytársai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 53 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): PTE hallgatók körében végzett felmérés - A PTE és versenytársai és hallgatói diákszövetkezet. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 41 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Országos, lakossági megkérdezés - A PTE és versenytársai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 34 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Felvételizők körében végzett standard írásbeli megkérdezés 2014. év – gyorsjelentés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 40 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2014): Elsőéves hallgatók körében végzett kutatás a Pécsi Tudományegyetemen, 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 35 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Szekunder információk elemzése - Felvételizők kutatása 2013. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 57 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Felvételizők körében végzett standard írásbeli megkérdezés 2013. év – gyorsjelentés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 40 p.

- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer - 2013-as hallgatói motivációs vizsgálat (EUROSTUDENT kutatás) a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 34 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2013): Első éves hallgatók körében végzett kutatás a Pécsi Tudományegyetemen. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 22 p.
- Sipos Norbert (2013): Diplomás Pályakövető Rendszer eredményeinek felhasználhatósága a középtávú Nemzeti Felsőoktatás Fejlesztéspolitikai irányai adatszolgáltatásában: különös tekintettel a területi migrációs és rekrutációs kérdésekre és az elhelyezkedés sikerességére. 99 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2012): Felvételizők körében végzett standard írásbeli megkérdezés 2012. év – gyorsjelentés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 27 p.
- Kuráth Gabriella – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert (2011): Munkatársi elégedettség-vizsgálat 2011: Munkatársi vizsgálat a Pécsi Tudományegyetem dolgozói körében. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 57 p.
- Kuráth Gabriella – Poór József – Héráné Tóth Andrea – Sipos Norbert – Kiss Viktor (2010): Munkatársi elégedettség-vizsgálat 2010: Munkatársi vizsgálat a Pécsi Tudományegyetem dolgozói körében. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 113 p.
- Sipos Norbert (2009): Célpontban a hatékonyság – KKV tanácsadás új szereplővel. Dél-Dunántúli Gazdaság: a Pécs - Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara Lapja, XI:(2), pp. 27.

8. A téziszűzetben hivatkozott irodalmak

- ÁSZ (2016): Közös ellenőrzéssel a versenyképes tudás jobb hasznosulásáért a diplomás pályakövetés jó gyakorlatainak feltárása. Budapest: Állami Számvevőszék, 53 p.
- Galambosné Tiszberger M. – Kehl D. (2014): Elképzelések és realitás a fiatal diplomások munkaerő-piacán. pp. 100–122. In: Kuráth G. – Héráné Tóth A. – Sipos N. (szerk.) (2014): PTE Diplomás Pályakövető Rendszer tanulmánykötet 2014. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 244 p.
- Hunyadi L. – Vita L. (2006): Statisztika közgazdászoknak. Budapest: KSH, 770 p.
- Kovács K. (2013): Kutatási és publikálási kézikönyv: nem csak közgazdászoknak. Budapest: Akadémiai Kiadó, 364 p.
- Miniszterelnökség (2014): Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra. Miniszterelnökség a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, 236 p., Forrás: http://palyazat.gov.hu/szechenyi_2020 Letöltve: 2015. 08. 25.
- Miniszterelnökség (2015): Magyarország 2015. évi nemzeti reform programja. 54 p.
- Reketye, G. – Rappai, G. (2012): How to Set Tuition Fees at Public Universities in Hungary. International Journal of Business Insights and Transformation, Vol. 5, No. 3, pp. 64–68.
- Sajtos L. – Mitev A. (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Budapest: Alinea Kiadó, 402 p.

